

УДК 338.26:336.221:339923

О. В. Покатаєва,

доктор економічних наук, професор,

Г. Ю. Кучерова,

кандидат економічних наук, доцент,

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ОПОДАТКУВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС

Постановка завдання. Оподаткування є головною сферою національного суверенітету. Доходи від податкових надходжень забезпечують країни Європейського Союзу ефективним функціонуванням їх національних економік. Крім того, у податковому законодавстві відображено фундаментальний вибір різних країн ЄС щодо важливих сфер державних витрат, таких, як освіта, охорона здоров'я і пенсійне забезпечення. Оподаткування впливає на споживання та заощадження населення і формує фінансову основу для підприємницької діяльності та захисту навколишнього середовища. Ось чому право на підвищення податків і встановлення податкових ставок мають національні уряди.

Вивченню стратегічних пріоритетів в сфері оподаткування країн ЄС присвячені праці таких провідних вчених як В. Андрущенко, О. Василик, В. Вишневський, В. Гейць, А. Даниленко, Т. Єфименко, Ю. Іванов, Т. Калінеску, А. Крисоватий, В. Мельник, А. Олешко, А. Поддєрьогін, О. Папаїка, О. Покатаєва, А. Соколовська, Л. Тарангул, С. Юрій та інші.

Проте, трансформаційні процеси в сфері оподаткування України потребують врахуванню вдалого закордонного досвіду з метою уніфікації податкових норм, як основи для розкриття національної економіки та відновлення сталості її розвитку.

Метою статті є узагальнення стратегічних пріоритетів розвитку в сфері оподаткування країн ЄС як підґрунтя формування вітчизняної стратегії розвитку оподаткування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фундаментальні засади стратегічного розвитку оподаткування в країнах-членах ЄС закладаються інституціоналізмом. Саме тому особливістю стратегій розвитку оподаткування європейських держав є першочергове формування високоморальних норм, принципів, критеріїв та правил в сфері оподаткування, дотримання яких виступає гарантом формування «справедливих» та «прозорих» податкових відносин. Розширення транскордонних меж діяльності платників податків та недоліки правового забезпечення в сфері оподаткування продукувало розвиток конкуренції податкових систем країн світу, де рівень податкової моралі та дисципліни суттєво різниться.

Так, за даними Євростату показник частки податкових надходжень та соціальних внесків в обсязі ВВП країн-членів ЄС динамічно змінюється на протязі 2002-2012 років, а саме: у 2002 році частка зазначеного показника дорівнює 38,8%, у 2004 р. – 38,6%, у 2006 р. – 39,4%, у 2008 р. – 39,2%, у 2009 р. – 38,4%, у 2011 р. – 38,8%, у 2012 р. – 39,4%. Максимальне зростання частки показника відбулося у період 2004-2006 роки та з 2010-2012 роки, а зниження у період з 2006-по2010 роки. Загалом, більше половини обсягів податкових надходжень в країнах-членах ЄС формується за рахунок оподаткування оплати праці, що становить 51% у 2012 році, порівняно з 50,8% у 2002 році. Максимальний рівень показника частки податкових надходжень в результаті оподаткування праці спостерігалися у Швеції (58,6%), Нідерланди (57,5%), Австрії (57,4%) і Німеччини (56,6%). Проте, в Болгарії (32,9%), Мальта (34,6%), Кіпр (37,1%) і Великобританія (38,9%) рівень показника нижчий за 40%.

Також, імпліцитна ставка на труд у країнах-членів ЄС відповідає рівню 36,1% у 2012 році, проти 35,5% у 2002 році. Її максимальний рівень зафіксовано у 2012 році в Бельгії та Італії (42,8%), Австрії (41,5%), Фінляндії (40,1%), Угорщині (39,8), проте, мінімальний рівень імпліцитної ставки на труд зареєстровано у Мальті (23,3%), Болгарії (24,5%), Об'єднаному королівстві (25,2%), Португалії (25,4%).

На другому місці за вагомістю у структурі надходжень є результати оподаткування споживання, показники частки яких відповідають рівню 28,5% у 2012 році, порівняно з 28,8% у 2002 році. Показники обсягів податкових надходжень в результаті оподаткування споживання стали основним джерелом бюджетів у 2012 році в чотирьох державах-членах ЄС, а саме: в Болгарії (53,3%), Хорватії (49,1%) і Румунії (45,1%), проте, у Бельгії (23,7%), Франції та Італії (як 24,7%) зазначений показник продемонстрував найнижчий рівень. Імпліцитна ставка на споживання у країнах-членів ЄС відповідає рівню 19,9% у 2012 році, проти 19,7% у 2002 році. Максимальний рівень ставки у 2012 році зареєстровано в Данії (30,9%), Хорватія (29,1%), Люксембург (28,9%), Угорщина (28,1%), Швеція (26,5%), проте, мінімальний рівень ставки зареєстровано в Іспанії

(14%), Греції (16,2%), Словаччині (16,7%), Литви (17,4%), Латвія (17,4%).

Найменшу частку показника обсягів податкових надходжень демонструють результати оподаткування капіталу, що відповідає рівню 20,8% у 2012 році, порівняно з 20,7% у 2002 році. Загалом, максимальний рівень показників обсягів податкових надходжень в результаті оподаткування капіталу зареєстровані в Люксембурзі (27,5%), Сполученому Королівстві (27,4%), на Мальті (26,6%) і на Кіпрі (26,1%), і мінімальні – в Естонії (7,1%) і Словенії (9,8%). Максимальний рівень імпліцитної ставки на капітал зареєстровано у Франції (46,9%), Італії (37%), Об'єднаному королівстві (35,7%), Бельгії (35,5%), Швеції (30,6%), тоді як мінімальний рівень відповідає країнам: Естонії (8,1%), Литві (9,8%), Латвії (9,9%), Голландії (13,7%), Ірландії (13%). Отже, зазначене підтверджує значну диференціацію акцентів в сфері оподаткування країн-членів ЄС. Також, рівень податкового навантаження розподіляється за сферами оподаткування нерівномірно (рис. 1), а саме: зі зміщенням акцентів оподаткування на труд, потім капітал та споживання.

Такий розподіл дає змогу забезпечити утримання капіталу в країнах-членах ЄС та компенсувати комерційні ризики в процесі його функціонування за рахунок менших податкових ставок.

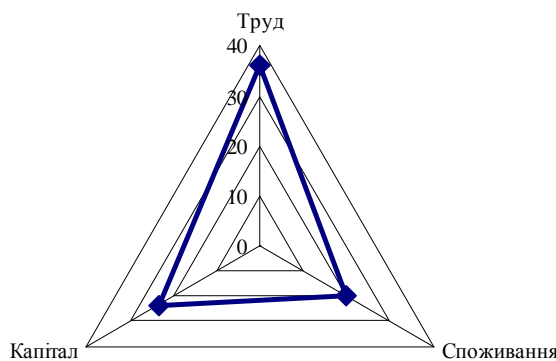

Рис. 1. Розподіл за напрямками оподаткування податкового навантаження в країнах-членах ЄС, %

Джерело: узагальнено автором за даними Євростату.

Проте, недосконалість правових норм щодо забезпечення дотримання податкової дисципліни не тільки в межах країни, а і в межах закордонних бізнес-зв'язків та операцій, призвела до поширення механізмів ухилення від сплати податків, шляхом переміщення результатів діяльності в країни, податкова система яких відноситься до «зон податкової лояльності». Практичний досвід продемонстрував малоефективність системи податкового контролю окремої країни у боротьбі із транскордонним уникненням оподаткування, саме тому останніми роками

країни ЄС тісніше співпрацюють у напрямку вирішення проблеми ухилення від сплати податків та забезпечення справедливої системи оподаткування [5, с. 3].

Для країн-членів ЄС характерно активний рух товарів, капіталу, послуг, людей і компаній, податковий контроль за якими ускладнюється замкненістю та інформаційною обмеженістю податкових систем. Зазначене підтверджує, що податкова система окремої держави повинна досліджуватися на засадах системного підходу та розвиватися як відкрита соціально-економічна система. Формування тісних зв'язків співпраці та координації між податковими органами країн світу дасть можливість підвищити ймовірність викриття фактів ухилення від сплати податків та податкового шахрайства.

Після економічної кризи європейські та міжнародні зусилля у напрямку боротьби з ухиленням від сплати податків суттєво активізувалися і продовжують посилюватися. Як наслідок, порушники податкового законодавства матимуть жорсткіші умови оподаткування, незалежно від місця їх перебування, або здійснення підприємницької діяльності. У той же час, податкова політика ЄС спрямована на полегшення вільного пересування людей, товарів, послуг і капіталу. Європейська комісія (далі – Комісія) продовжує роботу над усуненням податкових перешкод для вільної торгівлі в Європі і на міжнародному рівні, що сприятиме розвитку їх економічних систем [5, с. 12].

Завдяки програмі «Fiscalis 2020» Комісія надає підтримку країнам ЄС в управлінні їх податковими системами, яка полягає у проведенні заходів з обміну передовим практичним досвідом і співпрацею між країнами ЄС у багатьох сферах, у тому числі сфери фінансових доходів, доходів від зайнятості, доходів від капіталу, ПДВ і акцизних зборів.

Країни ЄС і Європейська комісія, також, працюють на міжнародному рівні для посилення дії світових стандартів проти ухилення від сплати податків. Країни-члени ЄС активно сприяють роботі в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для визначення міжнародної податкової політики. Основні успіхи були досягнуті на цьому рівні, зокрема у напрямку нових світових стандартів для автоматичного обміну інформацією щодо стану фінансових рахунків і проекту змін міжнародних правил боротьби із ухиленням від сплати податків у сфері корпоративного оподаткування. Країни-члени ЄС мають закріплені домовленості з п'ятьма сусідніми країнами, що не входять до їх складу (Андорра, Ліхтенштейн, Монако, Сан-Марино та Швейцарія), які присвячені питанням забезпечення обміну інформацією для цілей оподаткування. Країни-члени ЄС також уклали аналогічні угоди з урядами територій Сполученого Королівства та Нідерландів. Нарешті, міжнародні угоди

країн-членів ЄС з неєвропейськими країнами включають положення, які зобов'язують ці країни здійснювати «вірне управління» стандартами у питаннях оподаткування. Це, власне, означає згоду учасників про обмін податковою інформацією та усунення цього податкових перешкод [5, с. 11].

Зростаюча необхідність узгодження фінансових систем та гармонізації податкових систем країн-членів ЄС зумовила обґрунтування чітких стратегічних дій щодо розвитку оподаткування, а саме: у 2001 році Європейською комісією у повідомленні «Податкова політика в Європейському Союзі – пріоритети на найближчі роки» (COM(2001)260) [6] представлено стратегію податкової політики ЄС (далі – Стратегія) на найближчий період. Також прийнято низку стратегічних рішень, щодо вирішення взаємопов'язаних і взаємообумовлених проблем для країн-членів ЄС у сфері оподаткування, а саме: стабілізація податкових надходжень держав-членів, стабільний внутрішній ринок, сприяння зростанню рівня зайнятості.

Зазначеною стратегією встановлюється бачення Комісії щодо основних пріоритетів для розвитку податкової політики в Європейському Союзі в найближчі роки. Пояснюється загальний підхід, який, на думку Комісії, Європейська спільнота має прийняти, враховуючи широкі цілі політики ЄС, підкреслюється низка пріоритетів у конкретних сферах оподаткування. У зв'язку з тим, що прийняття рішень на законодавчому рівні в сфері оподаткування здійснюється урядами за принципом одноголосності, тому вирішення складних податкових питань відтягується.

Документом про Стратегію, зокрема, визначено, що податкова політика країн-членів ЄС повинна:

- бути в основі головної мети Лісабонської угоди ЄС про створення найбільш конкурентоспроможної та динамічної економіки знань у світі;
- підтримати продовження успіху та розвитку внутрішнього ринку, дозволяючи, як до, так і після розширення ЄС, всім державам-членам вільно конкурувати і отримувати всі переваги на внутрішньому ринку;
- сприяти стійкому зниженню загального податкового навантаження в ЄС, гарантуючи, що баланс між скороченням податків, інвестиціями у державний сектор і підтримкою бюджетної консолідації зберігатиметься;
- посилити дії політик країн-членів ЄС у сферах економіки, зайнятості, інновацій, охорони здоров'я та захисту прав споживачів, сталого розвитку, охорони довкілля та енергетики;
- підтримати модернізацію Європейської соціальної моделі [6].

На думку Комісії, високий ступінь уніфікації **непрямих податків** вкрай необхідний, як це передбачено в Лісабонській угоді. Належне функціонування внутрішнього ринку вимагає, щоб системи ПДВ та акцизних зборів були ефективними і повністю відображали потреби бізнесу і споживачів країн-членів ЄС. Подальше використання інструментів послаблення у сферах стягнення ПДВ і акцизів вважаються марними у цьому контексті. Крім того, важливо забезпечити повну відповідність між непрямим оподаткуванням та митним союзом з метою організації відповідного руху товарів, як за межами країн-членів ЄС, так і на внутрішньому ринку.

В області оподаткування *податком на додану вартість* Комісія протягом тривалого часу інтенсивно працювала, намагаючись досягти поліпшення в системі ПДВ з метою пристосування податку до потреб внутрішнього ринку. В результаті, у червні 2000 року Комісія запропонувала Європейській Раді нову стратегію щодо розвитку системи стягнення ПДВ, яку оцінили позитивно уряди країн-членів ЄС. Зазначена стратегія концентрується на забезпеченні загальної ефективності здійснення операцій у системі ПДВ, що несе користь безпосередньо платникам податків, проте, формування остаточної моделі податкової системи ЄС залишається довгостроковою метою Співтовариства. Загалом, стратегія фокусується на спрощенні, модернізації та більш однакового застосування чинних механізмів на засадах співробітництва у сфері адміністрування. Саме це заохочуватиме платників податків до легітимізації комерційних операцій на внутрішньому ринку, чим запобігатиме податковому шахрайству. Поки що дійсна система ПДВ Співтовариства існуватиме на основі власних ресурсів, наближення адміністративного співробітництва та інших заходів, спрямованих на запобігання податковому шахрайству, сприятиме зростанню надходжень від ПДВ, чим гарантуватиме збереження повноцінної ролі податку у забезпеченні доходів, визначених бюджетним процесом Співтовариства.

У результаті Європейською Радою було прийнято дві пропозиції щодо ліквідації податкового представництва і скасування мінімального рівня стандартної ставки ПДВ, також, за політичної згоди Європейської Ради прийнято пропозицію щодо вдосконалення взаємної допомоги з відновлення податкових претензій. Особливого значення набуває перша пропозиція, прийнята після оголошення нової стратегії, а також пропозиція змінити правила оподаткування ПДВ для деяких видів послуг, наданих за допомогою електронних засобів. Зазначене має основну мету щодо захисту конкурентоспроможності країн-членів ЄС шляхом усунення основних перешкод для постачальників продукції та послуг з країн-членів ЄС у порівнянні із можливостями конкурентів з інших країн. Зазначеному аспекту при-

свячена пропозиція, нещодавно представлена Комісією, з виставлення інвойсів, яка стосується скорочення процедури для європейських торговців і дає можливість використовувати електронні рахунки, підвищуючи, таким чином, конкурентоспроможність за рахунок сприяння електронній торгівлі [6].

У сфері стягнення *акцизних зборів* ситуація в Європі залишається складною. Мінімальні ставки оподаткування акцизом встановлені ще у 1992 році на алкогольні напої, тютюнові вироби та нафтопродукти. Тим не менш, диференційовані акцизні ставки у державах-членах ЄС створюють серйозні перешкоди для транскордонної торгівлі цими товарами у межах внутрішнього ринку ЄС [6].

Що стосується екологічного та енергетичного оподаткування, то воно реалізується на основі зборів трьох видів податків: акциз, ПДВ і спеціальні збори. Зазначимо, що акцизи на нафтопродукти і ПДВ становлять єдину систему оподаткування Спільноти, а оподаткування енергоносіїв у масштабах податкової системи ЄС не застосовується, крім нафтопродуктів. Що стосується нафтопродуктів, то починаючи з 1992 року, одногосно погоджена Спільнотою система оподаткування передбачає мінімальні ставки акцизу для кожного продукту відповідно до його використання (ракетне паливо, паливо промислового і комерційного призначення, продукти для опалювання). Проте, сьогодні, акцизи найчастіше стягуються за значно вищими ставками за мінімально назначені та оновлені у 1992 році, що формує диверсифікацію податкових ставок за країнами-членами ЄС.

Щодо податкової лояльності урядів країн-членів ЄС, то зазначимо, що нульовою податковою ставкою обов'язково оподатковуються деякі види діяльності (наприклад, міжнародні повітряні перевезення), а податкові пом'якшення на національному рівні, з певних політичних причин можуть надаватися на користь, наприклад, екологічно чистих продуктів або певних секторів економіки (сільське господарство, громадський транспорт, транспортні перевезення).

У багатьох випадках, вищезгадані податкові стимули надаються урядом з метою підтримки конкурентоспроможності місцевих компаній, коли реалізуються схеми високого енергетичного/екологічного оподаткування. Крім того, множина національних податків, які відрізняються за своїми податковими базами, методами розрахунку, ставками тощо, ставить під загрозу єдність внутрішнього ринку і негативно впливає на функціонування вільних ринків газу та електроенергії країн-членів ЄС. Таким чином, діючі механізми на національному рівні та на рівні Співтовариства можуть сприяти розвитку деформацій у споживчому виборі між джерелами енергії або продуктами, а також до негативних змін умов конкуренції. Законодавчі норми Спільноти

щодо сприяння наближенню моделей оподаткування держав-членів ЄС в рамках Стратегії у перспективі пропонуватимуть найбільш ефективний механізм правового захисту у цій сфері.

Зрушення у сфері екологічного оподаткування в країнах ЄС відбувалися дуже повільно. Створення загальної (єдиної) схеми оподаткування, включаючи диференційовані ставки податків відповідно до екологічних цілей може стати корисним для досвіду України. Директиву щодо енергоносіїв прийнято тільки у 2002 році, де в узгодженій Співтовариством схемі енергетичного оподаткування прокладено шлях до більш амбітних цілей у сфері охорони навколишнього середовища з метою реалізації енергетичного оподаткування, які впроваджені протягом двох років від ухвали Директиви, спрямованих на повну інтерналізацію зовнішніх витрат [6]. Зазначений механізм стосується врахування екологічних витрат в процесі суспільного виробництва.

Загалом, міжнародний аспект розвитку податкової політики країн-членів ЄС актуалізується зазначеною Стратегією. Це особливо стосується *прямих податків*, вплив глобалізації на які був найбільш істотним. Для ефективної роботи глобальна економіка потребує формування прийнятних основних принципів управління урядом та соціально-економічними процесами. Загальна мета головних національних економік та урядів країн світу, у тому числі країн ЄС, полягає у тому, щоб функціонувати з метою створення фінансового клімату, який сприяє вільній, справедливій конкуренції та транскордонній діяльності, і, водночас, зберегти основи національних податкових систем. Робота з подолання недобросовісної конкуренції у сфері оподаткування, як на рівні ОЕСР, так і країнами ЄС, реалізується за допомогою Пакету щодо податкової прозорості (далі – Пакет). Важливим завданням для Комісії у сфері прямого оподаткування визначено забезпечення системами оподаткування компаній країн-членів ЄС обслуговування їх зростаючої транскордонної діяльності та сучасних організаційних структур. Одним з важливих питань, які піднімаються у Стратегії, є, здатність підходу Комісії вирішити розрізнені проблеми у сфері подолання податкових перешкод в умовах співіснування різних *корпоративних податкових систем* країн ЄС. Альтернативою значному можуть бути прийняті рішення щодо надання компаніям можливості вибору єдиних правил корпоративної податкової бази на внутрішньому ринку країн-членів ЄС. Наприклад, таким єдиним підходом оподаткування у рамках взаємовизнання може стати правило країни перебування (так званий, правило «оподаткування домашньої країни»), що може стати чинним національним правилом; в іншому випадку, нові загальні правила мають бути розроблені на рівні країн-членів ЄС. Економічні оператори внутрішнього ринку країн-чле-

нів ЄС підтримують цей вид більш складного рішення щодо усунення транскордонних податкових перешкод, оскільки, зазначене легітимізуватиме фундаментальні засади податкової політики країн-членів ЄС, зокрема, зумовить збільшення загальної економічної ефективності корпоративного оподаткування. Розширення податкових меж країн-членів ЄС також сприятимуть розвитку нового виміру цього питання [6].

Також, Стратегією визначено, **податки з доходів фізичних осіб** стосуються у всій повноті відповідальності та координації оподаткування на рівні країн-членів ЄС, що є необхідною умовою для запобігання транскордонній дискримінації. Тобто, рекомендації Стратегії стосуються уникнення подвійного оподаткування доходів працівників прикордонних територій. Головною особливістю є те, що у рамках податкового режиму нерезиденти отримують вигоди як і жителі країн-членів ЄС за умови, якщо 75% від їх загального доходу зароблено в одній з держав-членів; в таких ситуаціях, державі-члену ЄС буде дозволено зменшити податкові пільги на доходи фізичних осіб відповідно [6].

Отже, низка конкретних завдань податкової політики була визначена пріоритетними у Стратегії, які Комісія буде вирішувати першочергово. Головними з них визначено:

Європейська комісія встановила чітку законодавчу стратегію щодо розвитку системи ПДВ на найближчі п'ять років;

у зв'язку з нагальною необхідністю зближення законодавства держав-членів ЄС у галузі екологічного та енергетичного оподаткування в ЄС, всі підкріплюючі засоби для досягнення прогресу у цій сфері будуть ретельно розглянуті Комісією;

як з метою охорони здоров'я, так і обмеження шахрайства та контрабанди на внутрішньому ринку, Комісією запропоновано заходи, які підвищують конвергенцію рівнів акцизів на тютюн і проводяться консультації щодо акцизу на алкоголь;

у сфері корпоративного оподаткування головним питанням залишається координація податкових процесів;

залишається незамінним перехід до встановлення кваліфікованої більшості голосів, принаймні, для деяких питань оподаткування, зокрема, у питаннях спотворення внутрішнього ринку, проте, загалом, правове забезпечення прийняття рішень носить одноголосний характер. В той час, як законодавчі ініціативи з питань оподаткування на рівні Співтовариства продовжуватимуть відігравати важливу роль, Комісією будуть реалізовані доступні механізми для реалізації цілей податкової політики ЄС, зокрема:

використання більш активних, чітко орієнтованих й об'єктивних інструментів у сфері порушення процедури у сфері оподаткування;

активізація використання незаконодавчих інструментів прийняття рішень та механізмів розширення співробітництва [6].

Таким чином, документом «Податкова політика в Європейському Союзі – пріоритети на найближчі роки», Європейська комісія підтвердила свою впевненість про відсутність необхідності широкої гармонізації податкових систем держав-членів ЄС, за умови, якщо учасники дотримуються правил ЄС, які можуть вільно обирати податкові системи, максимально відповідні їх соціально-економічній політиці. Крім того, приймаючи будь-яку пропозицію щодо дій ЄС у сфері податкової політики, слід враховувати принципи субсидіарності та пропорційності. Діяти на рівні ЄС слід тільки у тому випадку, коли дії окремих держав-членів не можуть забезпечити прийняття ефективного рішення. Справді, більшість проблем податкової сфери для ефективного вирішення вимагають кращої координації дій національних політик [2].

Основними пріоритетами податкової політики на найближчі роки стосовно фізичних та юридичних осіб є ліквідація податкових перешкод для всіх форм транскордонної економічної діяльності, одночасне продовження боротьби проти недобросовісної податкової конкуренції та розширення співробітництва між податковими органами у сфері забезпечення контролю та боротьби з шахрайством.

Загальна концентрація податкової уваги на платнику податків пов'язана із загальною метою Комісії – розвиток податкової політики, що підтримує широкі цілі політики ЄС, – які визначено у Стратегії економічного розвитку європейських країн і країн ЄС «Європа 2020» («Europe 2020 strategy»), яка передбачає зростання економіки знань, стійкого та інклюзивного розвитку в країнах-членах ЄС. Покращення координації податкової політики сприятиме досягненню поставлених цілей.

Одним з головних пріоритетів стратегії податкової політики країн-членів ЄС є усунення податкових перешкод і для діяльності громадян. Так, 20 грудня 2010 року, Європейська комісія, відповідно до цілей визначених стратегією «Європа 2020» [3] щодо розширення прав і можливостей громадян країн-членів ЄС як повноцінних гравців на єдиному ринку, оголосила про плани щодо забезпечення того, щоб податкові правила не перешкоджали громадянам отримувати вигоди на внутрішньому ринку. Документом «Усунення транскордонних податкових перешкод для громадян країн-членів ЄС» визначаються пріоритетні податкові проблеми, з якими стикаються громадяни країн-членів ЄС в процесі здійснення транскордонних операцій, таких, як податкова дискримінація, подвійне оподаткування, претензії на податкові повернення і недоотримання інформації про закордонні податкові

правила, та оголошуються планові дії щодо їх вирішення [2].

Деякі стратегічні заходи податкової політики країн-членів ЄС були досягнуті щодо координації у напрямку подолання податкових перешкод та не-ефективних рішень у сфері корпоративного оподаткування, ПДВ, акцизів й автомобільного податку. Заходи у напрямку ліквідації ухилення від сплати податків були прийняті Директивою про скорочення податків і Директивою про сприяння співпраці податкових органів. Комісія також проводить більш активні дії щодо прийняття законодавчих актів, у випадку невиконання умов Лісабонської угоди національним податковим законодавством держав-членів ЄС [2].

Враховуючи вплив інновацій на економічне зростання і створення робочих місць, іншим напрямом дії реалізації планів податкової політики є розвиток інновацій та НДДКР. Так, у 2006 році Європейська комісія розглядає більш ефективне застосування податкових стимулів у сфері інновацій. Комісія офіційним документом роз'яснює правові умови на базі прецедентного права країн-членів ЄС та встановлює деякі основні принципи, визначає передову практику для впровадження відповідних стимулів. Державам-членам ЄС рекомендується вдосконалити застосування і координацію цих податкових інструментів на основі використання пропонованих рекомендацій з основних варіантів розробки і впровадження стимулів.

Європейська комісія відповідно до Конвенції майбутньої Європи, висловлює переконання, що збереження принципу одноголосності при прийнятті рішень щодо реалізації податкової політики ускладнює досягнення рівня податкової координації, необхідної для Європи, та вносить пропозиції для впровадження принципу кваліфікованої більшості при голосуванні за рішення у деяких областях податкової політики. Однак, держави-члени не згодні з цими пропозиціями, що стає перешкодою для вчасного вирішення податкових проблем та формуванню домінуючого правила.

Крім того, Комісія приступила до можливості використання більш широко використання не обов'язкових підходів, такі як рекомендації, а не законодавчі норми у певних випадках, як спосіб досягнення прогресу в області оподаткування. Напрямок тісної співпраці між підгрупами однодумців серед держав-членів ЄС у рамках цих ініціатив також вивчається [2].

Вагомим напрямом дослідження в ЄС в сфері оподаткування залишається формування ефективного управління. Так, у документі від 28 квітня 2009 року «Повідомлення про вправне управління» визначено, що Комісія також прийняла кілька кроків для того, щоб заохочувати здійснення ефективного управління у податковій сфері, а саме: це стосується

заходів щодо забезпечення податкової прозорості, обміну інформацією і справедливої податкової конкуренції. Цей документ розроблений з метою ідентифікації конкретного внеску ЄС в області ефективного управління у галузі прямого оподаткування, як у ЄС, так і за його межами. Фахівці вважають, що угоди з іншими країнами щодо загальних принципів ефективного управління в сфері оподаткування мають допомогти державам-членам ЄС та їхнім партнерам збалансувати інтереси щодо необхідності захисту своїх доходів, політик соціальних та державних виплат з необхідністю відкриття своїх економік, що сприяє загальному економічному зростанню і створенню робочих місць.

Усунення податкових перешкод у сфері фінансових послуг стало важливим у рамках розробки та реалізації «Політики розвитку фінансових послуг» Європейської комісії. Так, Європейська Комісія 19 жовтня 2009 року ухвалила рекомендації, що пояснюють, як держави-члени ЄС могли б полегшити інвесторам-резидентам процедуру утримання податкових пільг на дивіденди, відсотки та інші доходи від цінних паперів, отриманих від інших держав-членів ЄС. Рекомендації також пропонують заходи щодо усунення податкових бар'єрів, з якими стикаються фінансові установи при інвестиційній діяльності з цінними паперами, водночас, захищаючи податкові надходження від помилок або шахрайства. Рекомендації направлені на розробку інструкцій з управління державами-членами щодо забезпечення того, щоб процедури перевірки права на податкові пільги не перешкоджали функціонуванню єдиного ринку. Ці рекомендації слід винести на широку дискусію між зацікавленими сторонами, обговорення з представниками галузі фінансових послуг і податковими органами в державах-членах ЄС [2].

Висновки. В статті узагальнено основні стратегічні пріоритети розвитку оподаткування в країнах-членах ЄС, які присвячено вирішенню основних проблем у сфері оподаткування, а саме: стабілізація податкових надходжень держав-членів; стабільний внутрішній ринок; сприяння зайнятості. Стратегія розвитку оподаткування в країнах-членах ЄС базується на Лісабонській угоді ЄС про створення найбільш конкурентоспроможної та динамічної економіки знань у світі; підтримати продовження успіху та розвитку внутрішнього ринку; сприяти стійкому зниженню загального податкового навантаження в ЄС, балансує між скороченням податків, інвестиціями у державний сектор і підтримкою бюджетної консолідації; активізації політичних важелів ЄС у сферах економіки, зайнятості, інновацій, охорони здоров'я, захисту прав споживачів, сталого розвитку, охорони довкілля та енергетики; відповідати модернізації Європейської соціальної моделі. Європейською комісією було підтверджено відсутність необхідності широкої гармонізації податкових сис-

тем держав-членів ЄС та дозволено вільно обирати податкові системи, які вважаються найбільш прийнятними. В сфері оподаткування запропоновано діяти на рівні ЄС у тому випадку, коли уряди окремих держав-членів не можуть забезпечити прийняття ефективного рішення.

Загалом, основними стратегічними пріоритетами податкової політики ЄС на найближчі роки встановлено: зосередити увагу на ліквідації податкових перешкод для всіх форм транскордонної економічної діяльності, одночасному продовженні боротьби проти недобросовісної податкової конкуренції та розширенні співробітництва між податковими органами у сфері забезпечення контролю та боротьби з шахрайством.

Досліджений досвід країн-членів ЄС щодо стратегічного розвитку в сфері оподаткування дає змогу виявити пріоритетні шляхи розвитку податкової системи України в умовах кризи та рецесії економіки.

По-перше, вважаємо за доцільне перерозподілити податкове навантаження у наступній послідовності, знизити тиск на оплату праці до рівня оподаткування капіталу, з метою відновлення зростаючих тенденцій споживання в державі. Вагомість зазначеної пропозиції підтверджується тим, що у 2014 році рівень ВВП країни складав 1 566 728 млн грн, а кінцевих споживчих витрат домашніх господарств – 1409772 млн грн, що становить майже 90% ВВП. Компенсація податкового недоотримання коштів здійсниться за рахунок зростання податкових надходжень від споживання. Тобто, збереження балансу між податковим навантаженням та рівнем вкладу сегменту у розвиток економіки держави також сприятиме справедливому та ефективному розподілу суспільних благ.

По-друге, з метою спрощення оподаткування та зменшення витрат на адміністрування податків доцільно переглянути можливість щодо скорочення кількості податкових ставок та уніфікації баз оподаткування відповідно досвіду оподаткування країн-партнерів, для кого наша економіка відкрита. В цьому аспекті вкрай необхідно переглянути політику оподаткування щодо встановлення податкових ставок на активні та пасивні доходи у бік їх зрівняння. Оскільки загрозливий рівень недовіри населення до банківської системи та підвищені ставки податків на пасивні доходи сприяють відтоку депозитного капіталу, і тим, самим, зменшенню обсягів споживчого кредитування, що, в свою чергу, скорочує обсяги споживання.

Потребують більшої гнучкості підходи що встановлення обмежуючих параметрів (зокрема, на обсяги операцій, доходів, кількості найманих працівників тощо) в сфері оподаткування, оскільки це сприяє формуванню непотрібних податкових бар'єрів в процесі руху капіталу.

Безумовно, потребує подальшого розвитку використання ІТ-технологій в сфері оподаткування не тільки в політиці декларування, а і формуванні системи податкової безпеки держави на засадах сучасних методів ризик-менеджменту. Також, динамічність розвитку соціально-економічних процесів в Україні потребує системності в питаннях реалізації моніторингу податкових критеріїв та індикаторів з метою формування адекватної дійсності податкової уваги.

Перспективою подальшого дослідження є обґрунтування стратегії розвитку оподаткування в Україні на основі використання розглянутих стратегічних пріоритетів в сфері оподаткування країн-членів ЄС.

Література

1. **A Fair and Efficient Corporate Tax System in the European Union: 5 Key Areas for Action** [Electronic resource] // Communication from the Commission to the Council COM(2015)302 final. – Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/fairer_corporate_taxation/index_en.htm.
2. **EU Tax Policy Strategy** [Electronic resource]. – Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/tax_policy/index_en.htm.
3. **Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth** [Electronic resource] // Communication from the Commission COM(2010) 2020 final. – Access mode: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%202007%20-%20Europe%2020%20-%20EN%20version.pdf>.
4. **Ireland's Corporation Tax Strategy** [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.finance.gov.ie/sites/default/files/CT-Strategy-Presentation-for-Website-FINAL.pdf>.
5. **Promoting the internal market and economic growth. Towards simple, fair and efficient taxation in the European Union** [Electronic resource] // The European Union explained: Taxation. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. – 12 p. – Access mode: http://europa.eu/pol/index_en.htm.
6. **Tax policy in the European Union – priorities for the years ahead** [Electronic resource] // Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee (2001/C284/03). – Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2001:0260:FIN>.

Покатаєва О. В., Кучерова Г. Ю. Стратегічне планування розвитку оподаткування в країнах ЄС

В статті здійснено дослідження стратегічних пріоритетів та напрямів стратегічного планування розвитку оподаткування в країнах ЄС. В ході дослідження використано методи узагальнення, виокремлення, аналізу, синтезу, індукції, що дало змогу

стверджувати про диспропорції у розподілі податкового навантаження за сферами оподаткування, а саме: зі зміщенням акцентів оподаткування на труд, потім капітал та споживання. Визначено, що основні стратегічні пріоритети розвитку оподаткування в країнах-членах ЄС сконцентровано на стабілізації податкових надходжень держав-членів; формуванні стабільного внутрішнього ринку; сприянні зростанню зайнятості.

Ключові слова: стратегічне планування, система оподаткування, стратегічні пріоритети, податкова політика, податкові надходження.

Покатаєва О. В., Кучерова Г. Ю. Стратегическое планирование развития налогообложения в странах ЕС

В статье проведено исследование стратегических приоритетов и направлений стратегического планирования развития налогообложения в странах ЕС. В ходе исследования использованы методы обобщения, выделение, анализа, синтеза, индукции, что позволило говорить о диспропорции в распределения налоговой нагрузки по сферам налогообложения, а именно: со смещением акцентов налогообложения на труд, затем капитал и потребления. Определено, что основные стратегические приоритеты развития налогообложения в странах-членах ЕС сконцентрированы на стабилизации налоговых поступлений государств-членов формированию стабильного внутреннего рынка; содействию росту занятости.

Ключевые слова: стратегическое планирование, система налогообложения, стратегические приоритеты, налоговая политика, налоговые поступления.

Pokatayeva O. V., Kucherova G. Yu. Strategic Planning of Taxation Development in the EU Countries

The paper studied the strategic priorities and strategic planning of taxation in the EU. The study used the methods of generalization, selection, analysis, synthesis, induction, which allowed to talk about imbalances in the distribution of the tax burden of taxation, namely to shift the emphasis of taxation on labor, then capital and consumption. It was determined that the main strategic priorities for the development of taxation in the EU Member States are concentrated on stabilizing the tax revenue of the Member States; the formation of a stable domestic market; promoting employment growth. The main strategic plans for tax policy in the coming years the EU generalized measures focus on the elimination of tax obstacles to all forms of cross-border economic activity, continuing the fight against harmful tax competition and the expansion of cooperation between tax authorities in the field of control and the fight against tax fraud. In the context of European trends for further development of taxation in Ukraine justified following recommendations: to redistribute the tax burden: to reduce the pressure on labor costs to the level of taxation of capital in order to reduce the growing trend of consumption in the country; reduce the number of tax rates and bases, respectively, to unify the partner countries, for whom our economy is open; improved approaches that establish limiting parameters; develop the use of IT technologies in the field of taxation.

Keywords: strategic planning, taxation, strategic priorities, tax policy, tax revenues.

Стаття надійшла до редакції 03.06.2015

Прийнято до друку 07.07.2015